

קצת לפני מלחמת ששת הימים קבלתי מעטפה חומה ועליה צ גדול. חשבתי: "שוב פעם מילואים" אבל לא, בפנים היה כתוב: להוי ידוע לך שאתה בן 30 ויכול לעזוב ליחידה אחרת, אתה מוזמן לפגישת הגדוד במקום זה וזה ביום זה וזה. באתי למקום שהיה האנגר ענק ומצאתי את כולם בפנים. המגד, שישב על במה מאולתרת, פתח ואמר: "חברים בקרוב תפרוץ המלחמה, לא כדאי לעזוב עכשיו". בתקופת לימודי בשנה האחרונה נצטווותי לקבוצת לימוד ובה 4 קצינים להם היו מחברות מסודרות ואני שאלתי את השאלות, האחד מוישה וחצי לימים רמטכ"ל, השני יוש לימים מנכ"ל (האוניברסיטה העברית), והשלישי סקורה שלאחר סיום הלימודים עבר לעבוד ביחידה העוסקת במו"פ. במטכ"ל סקורה הזמין אותי לבוא עימו לשם ומצאתי הזדמנות כשקיבלתי את המכתב הנ"ל.

לא עברתי, פרצה המלחמה יצאתי וחזרתי, עברו שנים שהיו מנומרות במילואים ושוב קיבלתי מכתב בזו הלשון: "להוי ידוע לך שאתה מתקרב לגיל 40... הפעם דוקא החלטתי לעבור, דיברתי עם סקורה והיחידה שלו (מו"פ) העבירה אותי אליה. יחידתי הקודמת (סירת המילואים בצנחנים) הפסיקה לשלוח לי מכתבים, גם לא הזמינה אותי לכנסים וכבר חשבתי "עם הערימה הזאת גמרתי" ואז פרצה המלחמה. הפעם לא רציתי ללכת: "צריך לתת הזדמנות לצעירים". תרצתי לעצמי והלכתי כרגיל לעבודה, ליד מגרש הרוסים קראו לי "משתמט" הרגשתי נחמד. ביום השני כבר היו רמזים שהמלחמה הזו אינה פיקניק ומשהו השתבש, שמשון טלפן אלי ושוב יצאנו. שמשון לא חזר ואני עברתי ליחידתי החדשה.

זמן לא רב עבר מאז המלחמה (מדובר במלחמת הכיפורים). המשק היה תקוע כי המשאיות שרתו במילואים (ונטחנו שם עד דק). רבקה שעבדה במחלקת המחקר בבנק ישראל על מודל תשומה תפוקה של המשק, התגיסה לעבוד עם ראובן גרונאו, פרופסור לכלכלה באוניברסיטה העברית, על פתרון בעית המשאיות. ברקע שררה אורה של חוסר אונים, מצב שבו "כל קורבן ירצה כל מתת נאמנה אין בודקין בשעת הסכנה" במצב הזה באנו אני ופרופסורים אחדים מתחומי מדע שונים ליחידה המתכננת לצבא את העתיד. והצבא, כמו טובע הנאחז בקש, ביקש מאיתנו להוציא מן הכובע רעיון חדש. עוד כשישבנו לשפת התעלה (מהצד השני) קיבלתי מהבית שני מכתבים האחד מבתי גלילה שציירה אותי צונח מאחורי הקווים והשני מבני שי ששאל: "האם המלחמה דומה למשחק השחמט?" כאשר הגעתי ליחידה נזכרתי במכתבו של שי וניסיתי לעצב את המשחק וכלליו ולשחק אותו לאחור. לשחק אותו על מלחמת יום הכיפורים כדי לראות האם תתקבל במשחק תוצאה הדומה לזו שקרתה במלחמה. שיחקתי והתוצאה שהתקבלה דמתה למלחמה עצמה. זה לא היה משחק מלחמה ממש זה היה דומה יותר למשחק בכלכלה. מחשבה מעין זו: המצרים הפנימו את העובדה

שהישראלים עדיפים בחיל האוויר ובשריון שהן טכנולוגיות עתירות הון שאין להם בהן יתרון במקום לשפר את יכולתם בתחומים אלה, בחרו להמר על טילים נגד מטוסים וטילים נגד שריון, האחרונה היא טכנולוגיה עתירת עבודה שיש להם ממנה המון. זה לא נראה רעיון מתוחכם במיוחד, אבל בשבילם הוא עבד ובמלחמה מה שקובע זו התוצאה ואני ראיתי במו עיני ברמת הגולן איך הטילים שלהם מפילים את מטוסינו כמו זבובים ובסיני שמעתי בזמן אמיתי וממקור ראשון מה עשו הטילים לשריון. המשחק הראה שאפשר היה לחזות את זה מראש ולהתכונן. הצוות הגדול של מלומדים מכל המינים, אליו השתייכנו, הוציא מקירבו צוות קטן שיעשה את העבודה והוא כלל את רם מואב (פרופסור לגנטיקה של בעלי חיים) מהנדס מהטכניון (אשר שכחתי את שמו) ואנוכי, נפגשנו כמעט כל שבוע בקריה וברוח המשחק שלי התחלנו להכין את תוכנית המחקר והפיתוח של הצבא ומשרד הבטחון. בעצם לא את התוכנית עצמה, אלא את המתכונת שלה.

מאחר שלא בגנטיקה ולא במחקר חקלאי ואפילו לא בטכניון ישנם רמזים לאיך עושים תוכנית כזו בחרנו להתחיל בראיון. ראיון של אנשים ממערכת הבטחון. אנשים אשר יודעים בבטחון ו/או במחקר יותר מאיתנו, דיברנו עם ארנס שהיה אז פרופסור לאוירונאוטיקה בטכניון ומתכנן בכיר בתעשייה האוירית והוא לימד אותנו על היתרון של המטוס כפלטפורמה רב תכליתית אשר בשעה או בשעתיים יכולה להגיע לכל חזית, לטעון עליה "מכל טוב" ולשלח אותו ליעד. בערך מה שהסביר דן חלוץ לעם ישראל 30 שנים מאוחר יותר. דיבר איתנו אברשה טמיר שהיה אז מפקד אגף התכנון בצה"ל. והוא לימד אותנו על תנועה ואש, על מאסה של טילים לא מדויקים וזולים מול טילים יקרים ומדויקים "טילי חלון". גם את השיעור הזה למדנו על בשרנו שוב במלחמת לבנון. אם אינני טועה דיברנו גם עם טליק. הוא דיבר על הטנק, פלטפורמה רב תכליתית שיכולה על הכול. ועוד דיברנו עם קצינים שונים ששכחתי את שמם ותפקידם. אני נכנסתי לספריה שם ומצאתי חוברות, ספרים ומאמרים המספרים כיצד האמריקנים עושים את אותם דברים.

את המילואים היינו מקיימים בקריה מצפון לרחוב, מרחק צעדים לא רבים ממשרד החקלאות אשר מדרום לרחוב. באותו זמן עבדתי אני בבנין ההנהלה במשרד החקלאות. מרחק צעדים אחדים משם. עובדי משרד החקלאות יכלו לאכול בקפיטריה של משרד הבטחון וכך יצא שלצאת למילואים זה לעבור את הרחוב, לא נורא ולא מסוכן. תקופה של שנה אולי שנתיים הייתי עובר את הרחוב לעיתים קרובות וביחד עם רם והוא מן הטכניון עבדנו בהתלהבות נעורים על הצעת מתכונת לתכנון הרב שנתי של המחקר והפיתוח במערכת הבטחון. כמו בהרבה עבודות שעשיתי בחברת שותפים אני אחזתי בעפרון ושם כתבתי בעצם ציירתי את תהליך התכנון המוצע בסגנון של תרשים זרימה שבאותו הזמן עדיין לא היה באופנה. תרשים זרימה המתאר את התחנות במסעה של תוכנית המחקר משהוא בגדר רעיון ועד שהוא נהיה

טיל שיכול להפיל. והיה בתוך זה גם ניסיון לערוך גם סימולציה של איומים והאמצעים שכנגד בהתחשב בשינויים בסביבה שבה המלחמה תתקיים וגם מטריצות ששאלתי מן המעבדות של הצי האמריקני ואיני זוכר היום לשם מה. את כל אלה ציירתי בשקדנות על גיליונות ענק של נייר אורז ביום שבת בחצר ביתו של רם מואב במוצא כשילדיו השחורים והלבנים משחקים סביבנו. עד היום טמונים אצלי בארון גיליונות של נייר אורז שהיו הטייטה של הדוח שמסרנו למו"פ. הם כל כך סודיים שלא שזפה אותם עיני מאז. רם כבר מת, אשתו מושבניקית במושב ליד תל נוף בנו (כך אני מנחש לפי השם) פרופסור לכלכלה שאני רואה לפרקים מתראיין בטלוויזיה. ומה עלה בגורלה של השיטה? קם מלך חדש אשר לא ידע את יוסף ואני קיבלתי דרגת במ"ק זאת אומרת "במקום קצין" ונשלחתי לנביעות לקבל את המצרים שבאו כדי לקבל לידיהם את המקום. מסתבר שבעקבות המלחמה פרץ השלום. (ועל כך בסיפור אחר)

כפי שכבר נאמר "במערכת דבר קשור בדבר" וכך יצא שאותו השלום הביא לכך שארצות הברית רצתה מאוד לתת לנו משהו שינחם על אובדן שדות הנפט שבסיני באותם ימים עלתה קרנה של החקלאות הישראלית ומה יכול להיות מתאים מאשר קרן דו לאומית למחקר חקלאי. ובמחקר, כמו באהבה, מזה שאתה נותן אינך חסר, יש לך ואפילו יותר. כשהוחלט על הקמת הקרן (קמח בעברית BARD באנגלית) חזרתי מהולנד והייתי פנוי להובלה. יואש קרא לי והראה לי את הנייר שהכינו הוא ושר הכלכלה האמריקני, שהגיע לארץ אז כדי לחלק את המתנות. זה היה חצי עמוד שניסח יואש ובו נכתב ששתי המדינות יערכו במשותף מחקרים בנושא המים. אמרתי ליואש: "לא טוב". "למה?" שאל "כי אם אתה קובע מראש את נושאי המחקר אתה כבול במה שנכתב בחצי העמוד הזה היום ואם תשתנה הסביבה הכלכלית חברתית לאחרת, הקרן תהיה מיותרת" הצעתי שבמקום להסכים היום על התוכן של המחקרים נסכים על ה"מכונה" שתבחר את המחקרים, נקרא לחוקרים להגיש הצעות למחקר וכל מי שיש לו רעיון למחקר יבוא ויציע, ואז באמצעות המכונה נבחר מביניהם את הטובים ביותר. נבחר לפי תנאי הסביבה הפיזית הכלכלית והחברתית שישררו אז. יואש הסכים והטיל עלי להמציא אותה. אני נרתמתי למלאכה מבלי ששכחתי את המכונה שהמצאנו אז כשעסקתי בתכנון המחקר והפיתוח בצבא. ואל תצחקו המכונה שהמצאתי הפעם לקמח כתובה, בעצם מצוירת, בהסכם שנחתם בין שתי המדינות. הקרן הוקמה והיא עובדת מאז ועד היום על פי המתכונת שציירתי אז. ראשוני הקרן כבר יצא לפנסיה ואת אחרוניה כבר איני מכיר. היא עובדת על פני שתי מדינות והיו מדינות אחרות שרצו אותה לחקות.

נ.ב.

אחד האנשים שהכרתי בספריה של מערכת הבטחון היה מרוין סטרון. הוא עבד על עבודה דומה לשלנו במעבדות של הצי האמריקני. קראתי את מאמריו ואפילו ידעתי שהוא יהודי

(סיטרון כמו גם סיטראון ההוא מן המכונית הם שמות של יהודים ספרדים) כשהגעתי לאחר שנים לווינגטון חיפשתי אותו בספר הטלפונים ומצאתי. טלפנתי וביקשתי פגישה. להפתעתי הסכים. "איך מגיעים?" שאלתי. "תסע ברכבת לאלכסנדריה וורגיניה (עיר בה גרים מיליון תושבים) כשתצא מהתחנה תראה בתים קטנים מפוזרים לכל מלא העין וביניהם בית אחד גדול, שם אני יושב".

נסעתי יצאתי וראיתי בית אחד גדול עומד בין הקטנים. נכנסתי והצגתי את עצמי. הוא קיבל אותי יפה, הסתכל על השעון ואמר "אתמול היתה הפיכה באירן באחת עשרה אני הולך לעדכן את הפנטגון עד אז אני שלך. שאלתי "מה אתה עושה?" אמר: "בבנין הזה יושבת החברה שלי. חברה שבאמצעותה אני נותן יעוץ לפירמות ולעסקים." "מה אתה יעוץ להם?" "אני חוזה את עתידן של מדינות" אמר. לפני שיצאתי קראתי בעיתון ישראלי שמרוין סטרון חזה לנו עתיד שחור ובעקבות תחזיתו ירד לנו ה-Credit rating ועלה שער הריבית בהלוואות שאנו לוקחים. שאלתי "מה אתה חוזה בשבילנו?" (זה היה ב-1980) "לא טוב" ענה, "הערבים מתרבים יותר, היהודים מתרבים פחות, בעתיד הלא רחוק הגרפים נחתכים ולא לטובתכם." פרופסור ארנון סופר לא היה עושה זאת טוב יותר. אני חזרתי הביתה, פתחתי את השנתון הסטטיסטי של ישראל ומצאתי שגיאה בשיעורי הגידול של היהודים והערבים.

למחרת צלצלתי אל מר סטרון תיקנתי את הטעות ושלום על ישראל. עברו כ-27 שנים והפעם אחד משלנו ארנון סופר, סופר את היהודים ואת הערבים מציר את הגרפים ולהכעיס הם שוב נחתכים.